Мамо, я не хочу війни!

1939-45 ПОЛЬЩА / 2022 УКРАЇНА

польсько-український архівний проект

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

Проєкт та концепція: д-р Дорота Садовська (Варшавський університет), Маріуш Ольчак (Архів Нових Актів)
Розробка та реалізація: проф. Ольга Кулініч (Київський національний університет імені Т. Шевченка), Дарія Коваль (проєкт „Mom I see war"), Маріуш Ольчак (Архів Нових Актів), д-р Дорота Садовська (Варшавський університет)
Графічне оформлення: Беата Сверчиньська (Архів Нових Актів)

Джерела малюнків та текстів:
- Архів Нових Актів у Варшаві
- Проєкт „Mom I see war/Мамо, я бачу війну", Україна, Київ

Copyright by Archiwum Akt Nowych

ISBN: 978-83-964409-0-7

Дитина не солдат, вона не захищає батьківщину,
хоча й страждає разом з нею.

Януш Корчак

A child is not a soldier, he does not defend the homeland,
though he suffers with it.

Janusz Korczak

Mom, I don't want war!

We present to you incredibly moving testimonies of war - from historical drawings of Polish children from 1946, which are a record of their experiences during World War II and the German occupation of 1939-1945, preserved in the Central Archives of Modern Records (AAN) in Warsaw, in the Ministry of Education complex from 1945-1966, and contemporary drawings of Ukrainian children, related to the war currently taking place in Ukraine, collected on the *Mom, I See War portal.*

We aim to show that war always looks the same through the eyes of a child. Irrespective of place and time, it is a huge evil, and the child is always the victim of it. The similarity between historical and present-day drawings is striking. Children draw tanks, planes dropping bombs, fires, and explosions. They draw the injured and the dead, the ruined houses, the graves. They draw themselves and their family, they draw evacuation and escape. But they also draw hope and their dreams for the future.

By putting images and words together in thematic groups: fighting, occupation, family, repression, resistance, destruction, victory-hope, we want to emphasise the fact of how similar the scenarios of the invading wars are. The time changes, the place changes, the child witnesses change, but the war is always the same:

It cannot hear nor see, still less feel
J.J. Letria

dr Dorota Sadowska (University of Warsaw)
prof. Olha Kulinich (Taras Shevchenko National University of Kyiv)

Мамо, я не хочу війни!

Представляємо вам надзвичайно зворушливі дитячі свідчення війни – історичні малюнки польських дітей з 1946 року, які є записом їх переживань під час Другої світової війни та німецької окупації 1939-1945 років, що зберігаються в Архіві Нових Актів (AAN) у Варшаві, в колекції Міністерства освіти з 1945-1966 рр. та сучасні малюнки українських дітей, пов'язані з війною, що зараз відбувається в Україні, зібрані на порталі Mom I see war.

Ми хочемо показати, що в очах дитини війна завжди виглядає однаково. Незалежно від місця і часу, це велике зло, і дитина в ньому завжди є жертвою. Подібність між історичними та сучасними роботами вражає. Діти малюють танки, літаки, що скидають бомби, пожежі та вибухи. Малюють поранених та вбитих, зруйновані будинки, могили. Малюють себе і свою сім'ю, малюють евакуацію і втечу. Але вони також малюють надію та свої мрії про майбутнє.

Об'єднуючи образи та слова в тематичні групи: боротьба, окупація, сім'я, репресії, опір, руйнування, перемога-надія, ми хочемо підкреслити, наскільки схожі сценарії загарбницьких воєн. Змінюється час, змінюється місце, змінюються діти-свідки, але війна завжди є та сама:

Війна не бачить, не чує, не відчуває
Ж. Ж. Летріа

д-р Дорота Садовська (Варшавський університет)
проф. Ольга Кулініч (Київський національний університет імені Т. Шевченка)

WAR IN A CHILD'S EYES

DRAWINGS BY POLISH CHILDREN IN 1946

Ministry of Education corps 1945-1966

CENTRAL ARCHIVES OF MODERN RECORDS IN WARSAW

"A collection of such drawings is an admonition and a warning to mankind, which must know that war, with its cruelty, also hurts small children physically and psychologically in an inhuman way, and that the indignation of man, inconceivable to anyone, which cruelly destroys its fellows, is reflected in the bewildered children's psyche and leaves there deep and dangerous traces and heavy moral blemishes for life. I think that those who still do not know about what happened in our country during the occupation or do not want to believe it, perhaps the drawings of our children will convince them of the truth". - These words were expressed by Stefan Szuman - Polish psychologist, philosopher, and physician - at the International Congress for War Affected Children (SEPEG), in Warsaw in August 1948, thus attracting the attention of the whole world to the nature and scale of war crimes committed on Polish territories by the German and Russian occupants.

War-themed drawings were created by children spontaneously, on the orders of parents or teachers and in response to a competition announced with the approval of the then Ministry of Education in 1946 and held in primary schools under the supervision of the school superintendents and inspectorates. Younger drawers were offered the opportunity to present their war memories (or another topic of their choice) in the form of artworks. And information about the competition was published in the magazine "Przekrój."

The editors of the weekly magazine provided 10 prizes: 1 packet containing 1 kg of sweets from the Piasecki Company - a prize from the Przekrój weekly magazine - and 4 kg of sugar funded by the

ВІЙНА ОЧИМА ДИТИНИ

МАЛЮНКИ ПОЛЬСЬКИХ ДІТЕЙ З 1946 РОКУ

Колекція Міністерства освіти 1945-1966

АРХІВ НОВИХ АКТІВ У ВАРШАВІ

«Збірка таких малюнків є нагадуванням і застереженням для людства, яке має знати, що своєю жорстокістю війна нелюдським чином ранить також фізично та психічно малих дітей, і що незрозуміле ні для кого дикунство людини, яка жорстоко знищує своїх ближніх, відображається в ураженій дитячій психіці і залишає там глибокі та небезпечні сліди та важкі моральні плями на все життя. Я думаю, що тих, хто досі не знає про те, що творилося в нашій країні під час окупації або не хоче в це вірити, можливо, переконають в істині малюнки наших дітей» – ці слова сказав Стефан Шуман – польський психолог, філософ та лікар на Міжнародному Конгресі Дітей, що Постраждали у Війні (SEPEG), у Варшаві у серпні 1948 року, привернувши таким чином увагу всього світу до характеру та величезних масштабів військових злочинів, скоєних на польських землях німецькими та російськими окупантами.

Малюнки на тему війни створювалися дітьми спонтанно, на прохання батьків чи вчителів, а також на конкурс, оголошений за згодою тодішнього Міністерства освіти у 1946 році, який проводився у початкових школах під наглядом шкільних рад та інспекцій. Молодим «художникам» було запропоновано представити свої спогади про війну (або іншу тему на свій вибір) у вигляді художніх робіт. А інформацію про конкурс публікували в журналі Przekrój. Редакція тижневика передбачила 10 призів: по 1 упаковці, що містить 1 кг цукерок від фірми Piasecki – нагороду від тижневика Przekrój і 4 кг цукру, що фінансувалося Асоціацією Господарських кооперативів „Społem". Імена дітей,

Społem Association of Co-operatives. The names of the children who sent in their works and the names of the winners were printed in subsequent issues of "Przekrój."

Over 7,300 children up to 13 years old took part and, as "Przekrój" reported, the youngest participant was 2 years and 3 months old.

At present, more than 7,000 drawings on the subject of war and occupation, made by children in 1946, are in the collection of the Ministry of Education 1945-1966 in the Central Archives of New Records in Warsaw.

д-р Дорота Садовська (Варшавський університет)

що надіслали свої роботи, та імена переможців конкурсу були надруковані в наступних номерах журналу *Przekrój*.

У конкурсі взяли участь понад 7 300 дітей віком до 13 років, і, як повідомляє *Przekroj*, наймолодшому учаснику було 2 роки та 3 місяці.

Нині понад 7000 малюнків на тему війни та окупації, виконаних дітьми у 1946 році, зберігаються в колекції Міністерства освіти 1945-1966 рр. в Архіві Нових Актів у Варшаві.

д-р Дорота Садовська (Варшавський університет)

War always means pain, suffering and losses. But the most vulnerable during war are children. They sometimes do not fully understand everything, but they feel very acutely! War deprives them of a happy childhood and sometimes of life…

Children see the war "without decorations": enemy missiles destroy schools, kindergartens, hospitals, houses in front of their eyes, their family and friends die in front of their eyes. They often convey their feelings, emotions, and experiences through drawings. Hearing children, understanding their experiences in this difficult time is one of the tasks of adults.

The project "Mom, I See War" was created to show the war through the eyes of the children of Ukraine and once again to draw the attention of the world community to the brutal invasion of the Russian occupant.

The project "Mom, I See War" brought together over 10,000 children's drawings about the war and peace in Ukraine. It is designed to capture how children feel during the war in their country and to show the world the strength of spirit of young Ukrainians. The variety of children's emotions reflected in the pictures – from fear and despair to hope and faith in victory – show one thing: children must not suffer from war, they deserve happiness and love.

All of the drawings will be combined into the world's largest manifesto collage on the war in Ukraine, which will remain forever on the Internet with the help of NFT technology. The photo collage will be put up for an international charity digital NFT auction. Funds from it will be transferred to the fund for humanitarian aid to children affected by the war.

проф. Ольга Кулініч (Київський національний університет імені Т. Шевченка)

MOM, I SEE WAR!

Війна – це завжди біль, страждання та втрати. Але найбільш вразливими під час війни є діти. Вони часом не до кінця розуміють все, але дуже гостро відчувають! Війна позбавляє їх щасливого дитинства, а іноді й життя…

Діти бачать війну «без прикрас»: на їхніх очах ворожі ракети руйнують школи, дитсадки, лікарні, житлові будинки, на їхніх очах помирають рідні й друзі. Свої почуття, емоції, переживання вони часто передають через малюнки. Почути дітей, зрозуміти їхні переживання у цей нелегкий час – одне із завдань дорослих.

Проєкт "Мамо, я бачу війну" створений для того, щоб показати війну очима дітей України та вкотре привернути увагу світової спільноти до жорстокого вторгнення російського загарбника.

Проєкт «Мамо, я бачу війну» об'єднав понад 10 тисяч дитячих малюнків про війну та мир в Україні. Він створений, щоб зафіксувати, що відчувають діти в час війни в їхній країні та показати всьому світові, наскільки сильні духом маленькі українці. Різноманіття дитячих емоцій, що відображаються в малюнках: від страху й відчаю до надії та віри в перемогу, - свідчать про одне: діти не повинні страждати від війни, вони заслуговують на щастя і любов.

Усі малюнки будуть об'єднані в найбільший у світі маніфест-колаж про війну в Україні, який залишиться назавжди в мережі Інтернет за допомогою технології NFT. Фотоколаж буде виставлений на міжнародний благодійний цифровий NFT- аукціон. Кошти від нього будуть перераховані у фонд гуманітарної допомоги дітям, які постраждали від війни.

проф. Ольга Кулініч (Київський національний університет імені Т. Шевченка)

Anastasia, 12 lat, Brody

Bogdan, 7 lat, Podhajce

БОРОТЬБА / WALKA / FIGHTING

Marichka, 8 lat, Lwów

Marko, 14 lat, Zimna Woda

БОРОТЬБА / WALKA / FIGHTING

Maxim, 7 lat, Kamjańskie

Edam, 5 lat, Kijów

Наше життя більше не буде таким як раніше,

і це жахливо, бо війна це не норма і до неї неможливо звикнути, але віримо у Збройні Сили України і у мир в Україні!

Поліна, 12 років, Ворзель

Nasze życie nie będzie już takie samo jak kiedyś, i to jest przerażające, bo wojna nie jest normą i nie można się do niej przyzwyczaić, ale wierzymy w siły zbrojne Ukrainy i w pokój na Ukrainie!

Polina, 12 lat, Worzel

Our life will never be the same as before, and it's horrible because war is not the norm and you cannot get used to it, but we believe in the Armed Forces of Ukraine and in peace in Ukraine!

Polina, 12 years old, Vorzel

Tatiana, 13 lat, Krzywy Róg

Denis, 7 lat, Lwów

Daria, 9 lat, Charków

БОРОТЬБА / WALKA / FIGHTING

Ilja, 8 lat, Kijów

Jakub, 8 lat, Nikopol

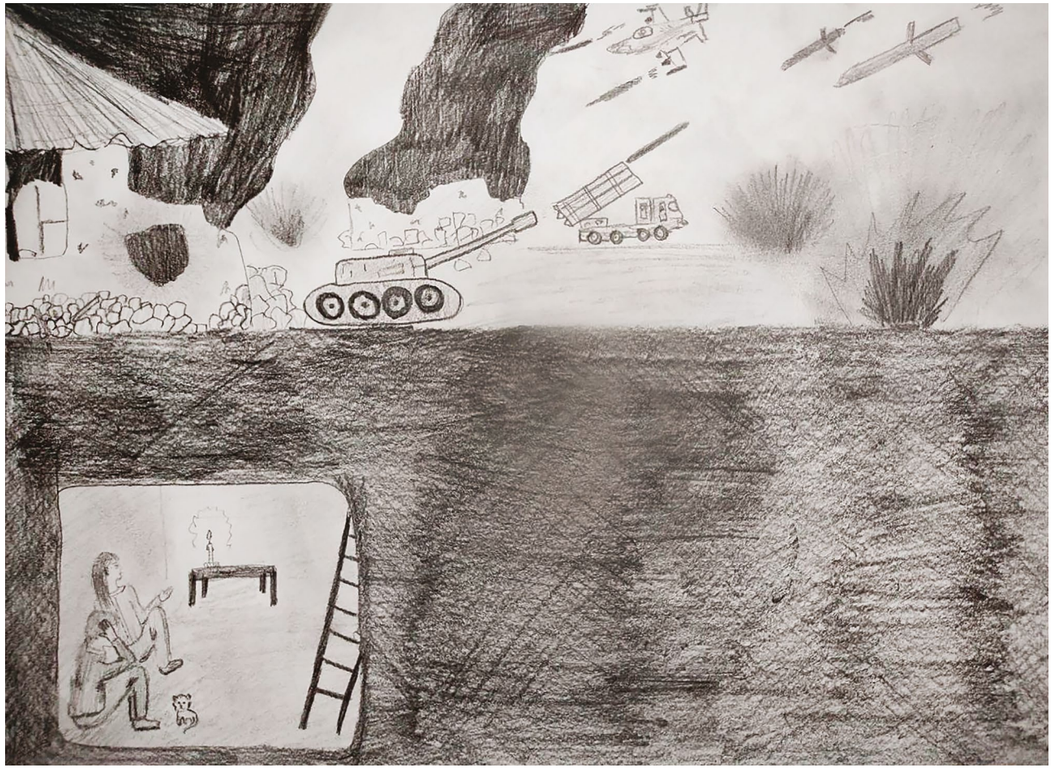

Anastazja, 10 lat, Odesa

Anastazja, 10 lat, Odesa

Margaryta, 11 lat, Południoukrainsk

Sofia, 15 lat, Korosteń

ОКУПАЦІЯ / OKUPACJA / OCCUPATION

Angelina, 9 lat, Sambor

Anastazja, 10 lat, Odesa

Irina, 10 lat, Korosteń

Alona, 12 lat, Kamjańskie

Anita, 12 lat, Jużne

Nika, 13 lat, Słowiańsk

Eugenia, 11 lat, Mykołajiw

Lisa, 10 lat, Mykołajiw

Igor, 8 lat, Kijów

Anastazja, 8 lat, Krzywy Róg

Stella, 9 lat, Kijów

Marysia, 8 lat, Kijów

ОКУПАЦІЯ / OKUPACJA / OCCUPATION

Xenia, 12 lat

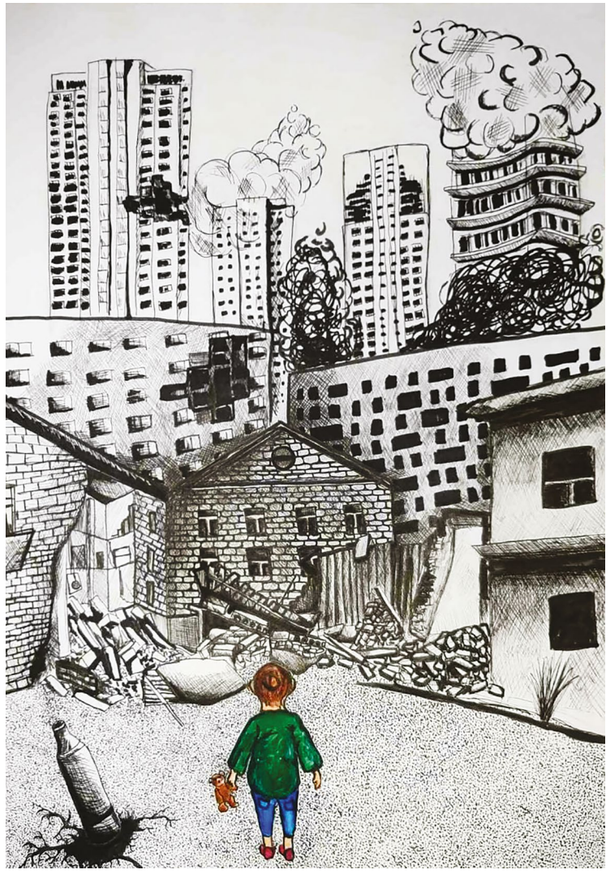

Dana, 13 lat, Kijów

ОКУПАЦІЯ / OKUPACJA / OCCUPATION

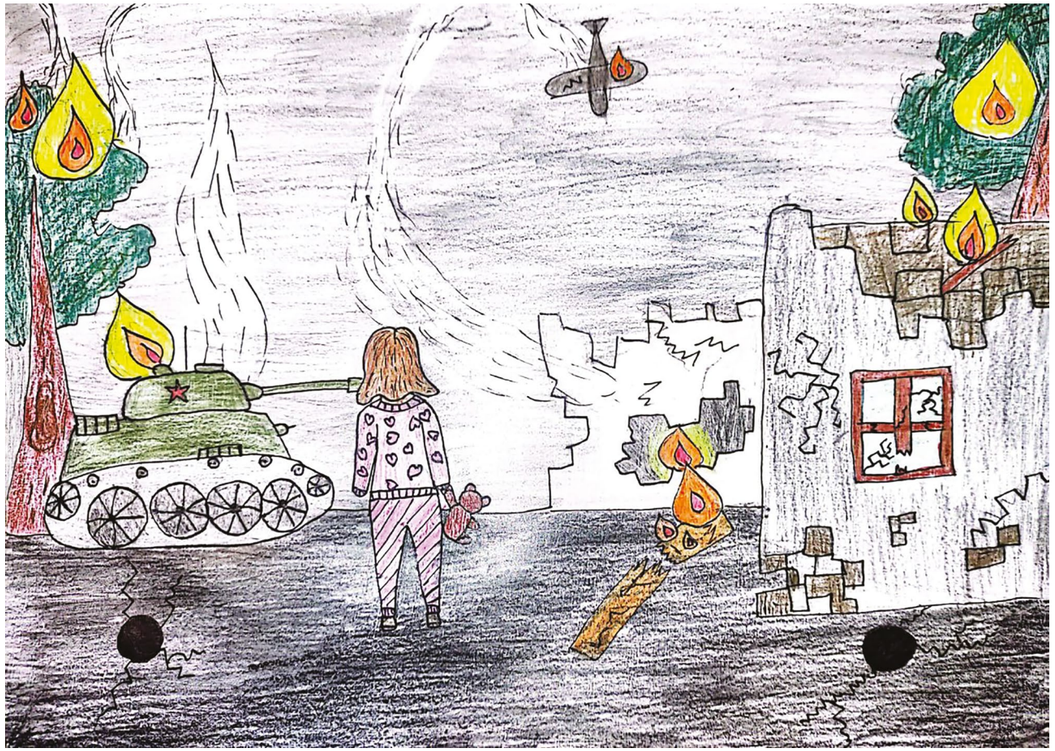

Sofia, 9 lat, Dniepr

Chrystynka, 12 lat, Łuck

Я хочу бачити сонце, а не стіни підвалу.

Злата, 9 років, Миронівка

Chcę widzieć słońce, a nie ściany piwnicy.

Zlata, 9 lat, Mironówka

I want to see the sun, not basement walls.

Zlata, 9 years old, Myronivka

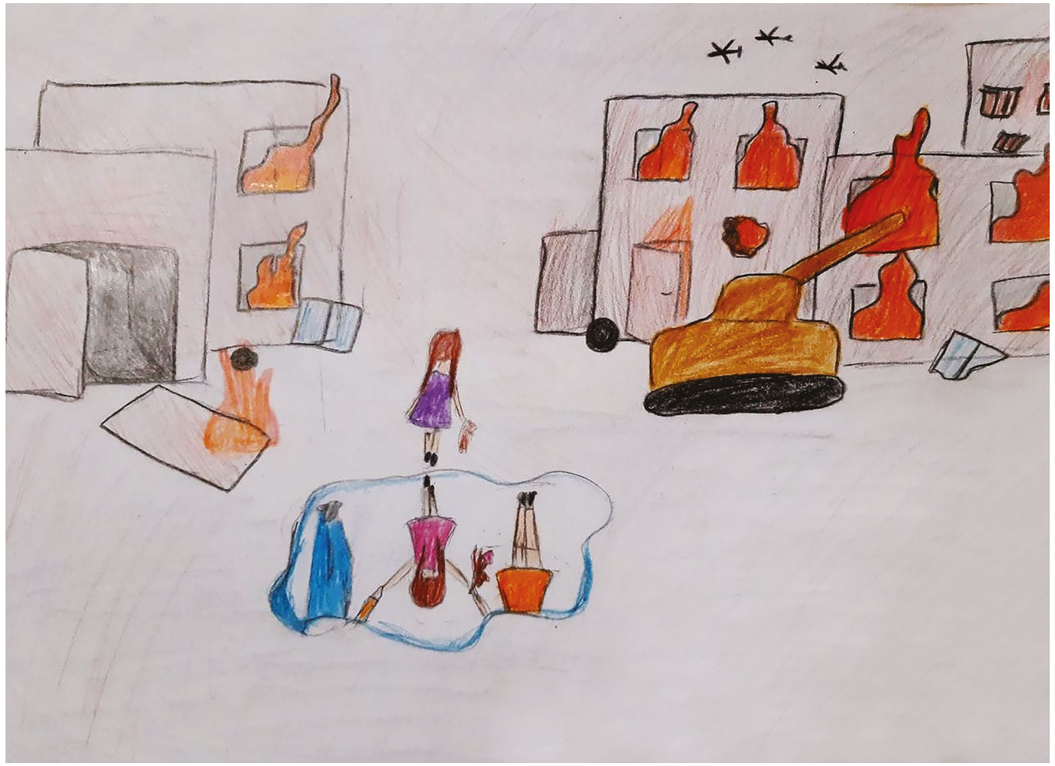

Irina, 13 lat, Tarnopol

Polina, 12 lat, Krzywy Róg

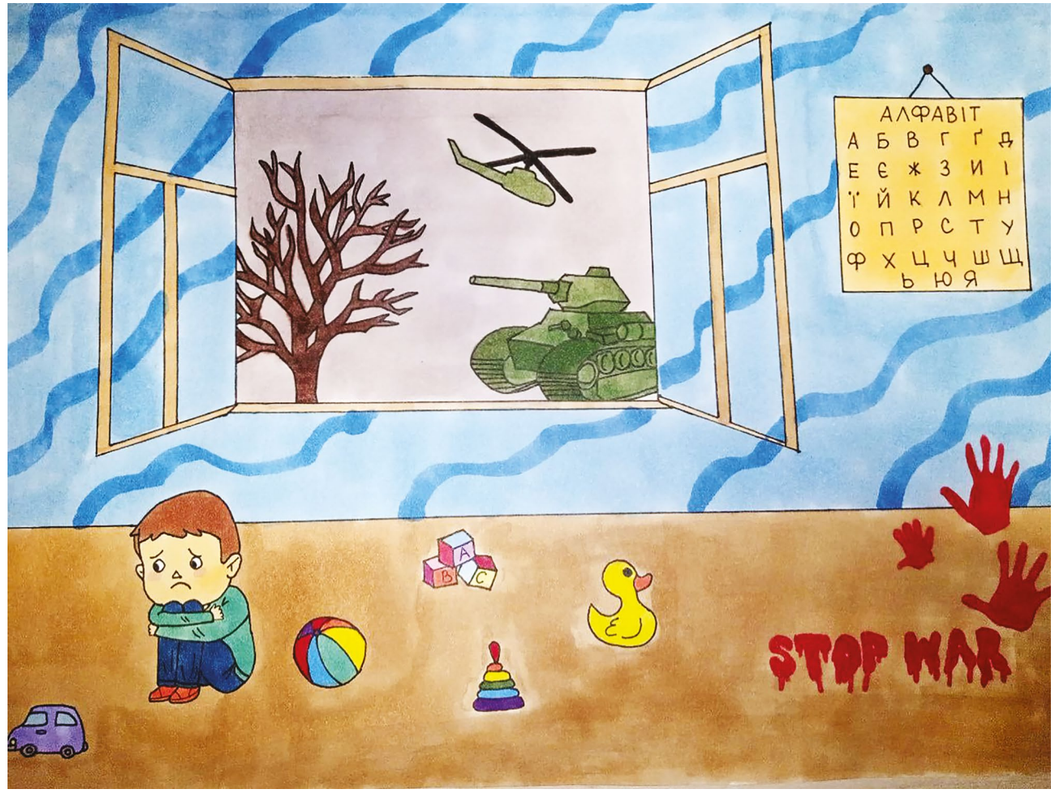

Elżbieta, 15 lat, Chersoń

Ania, 11 lat, Biała Cerkiew

Julia, 14 lat, Stryj

Elena i **Anastazja**, 11 lat, Stryj

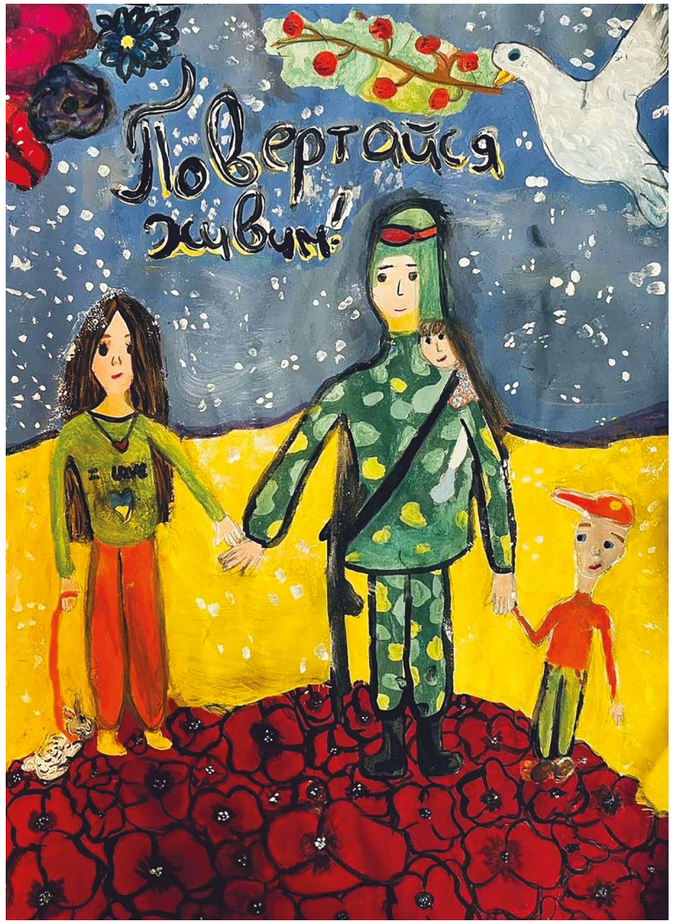

Anna-Maria, 11 lat, Lwów

Maryjka, 9 lat, Charków

Anastazja, 13 lat, Kowel

Мамо, не плач! Ми обов'язково переможемо

**і розквітне наша рідна Україна після Перемоги!
Не плач, ось поглянь... я намалювала
як це буде, зовсім скоро ж весна!**

Аліна, 5 років

**Mamo, nie płacz! Na pewno wygramy tę wojnę, a nasza
ojczysta Ukraina rozkwitnie po zwycięstwie! Nie płacz, zobacz...
Narysowałam obrazek, już niedługo przyjdzie wiosna!**

Alina, 5 lat

**Mom, don't cry! We will definitely win and our native
Ukraine will flourish after the Victory! Don't cry, look here...
I drew how it will be, the spring will come very soon!**

Alina, 5 years old

Wiktoria, 9 lat, Kijów

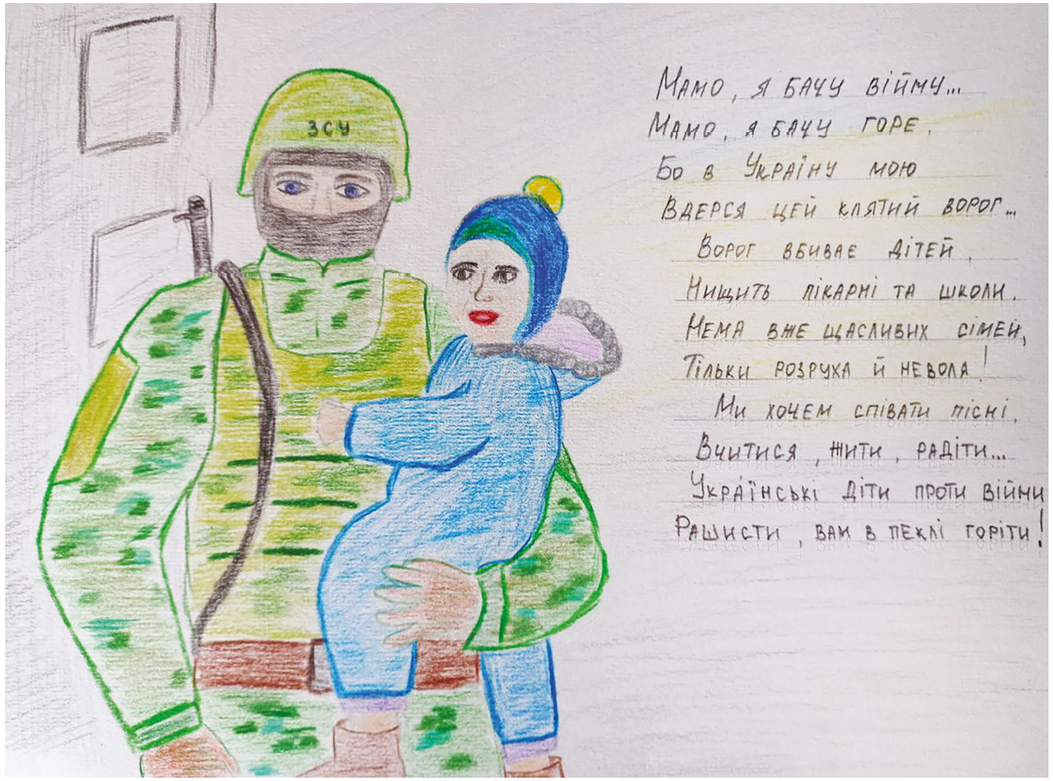

Artem, 11 lat, Południoukrainsk

Kristina, 13 lat, Mikołajówka

Irina, 13 lat, Nowotroickie

Marina, 13 lat, Odesa

Antonina, 15 lat, Perwomajsk

Margo, 14 lat, Kijów

Siergiej, 8 lat, Karpyliwka

Ilja, 8 lat, Obwód Winnicki

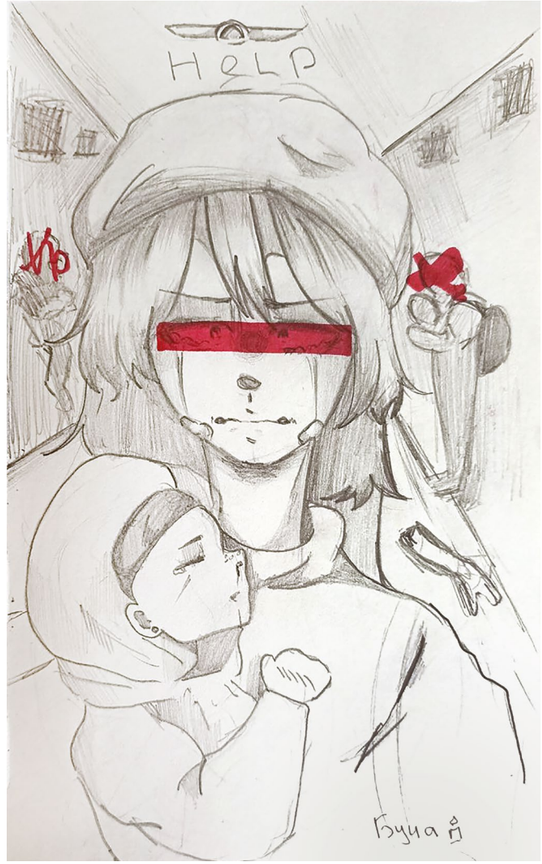

Sofia, 14 lat, Kramatorsk

Paweł, 10 lat, Zaporoże

РЕПРЕСІЇ / REPRESJE / REPRESSIONS

Julia, 18 lat, Lubotyń

Elżbieta, 13 lat, Odesa

Внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації:

понад 232 дитини загинули; понад 430 поранено; близько 3 мільйонів дітей покинули свої домівки.

(за даними ЗМІ на початок червня 2022 р.)

Na skutek agresji zbrojnej Federacji Rosyjskiej:
zmarło ponad 232 dzieci;
ponad 430 dzieci zostało rannych;
około 3 miliony dzieci uciekło ze swoich domów.

(wg doniesień medialnych – stan na początek czerwca 2022 r.)

As a result of the full-scale armed aggression of the Russian Federation:
over 232 children have died;
over 430 injured;
about 3 million children have fled their homes.

(according to media reports at the beginning of June 2022)

Mamo, mamo... zostałam zamordowana...

Mom, Mommy... I was killed...

zamordowana tutaj...

I was killed here...

Co ja zrobiłam nie tak tym mordercom?

So should I have groveled before those beasts?

Leżę tu na drodze, wraz z moimi przyjaciółmi.

I'm lying here on the road, my friends are also here,

Wszyscy najdrożsi tutaj! Wszyscy, wszyscy, sami najlepsi...

Only the dearest ones here! Everyone,

Położyli się odpocząć...

everyone, all those best...

Co złego im zrobiłam?

Lied to rest in peace...

Czy ja zabijałam ich dzieci? Czy ich torturowałam?

So what, oh my Mommy, did I do to them?

A może, mamo, mówiłam źle o ich języku?

Was I killing their children? Was I torturing them?

Czy rzuciłam się na nich, jak szalona,

Or maybe, Mommy, I was insulting their language?

z karabinem maszynowym?

Was I running at them like a madman with a machine gun?

Czy może po prostu przyszło mi żyć w trudnych czasach...?

Or maybe I was just living in a difficult moment...

Nic tak naprawdę nie zrobiłam...

I didn't do anything...

Po prostu się bałam, że na zawsze wszystko ucichnie...

I was just afraid that everything would be quiet forever...

Nie wrócę do domu.

I will not return to my house.

Tylko nie płaczcie gorzkimi łzami.

Only, please, don't you cry bitter tears.

Nie mówcie tego tacie, nie mówcie tego bratu!

Don't say that to Daddy, don't say that to my brother!

Mamy związane ręce, rany na ciele,

We have our hands tied, cuts on our bodies,

zęby, paznokcie wyrwane i kule...

Teeth, nails torn and bullets in the body...

kule w sercu, kule w mózgu, kule w duszy.

Who has in the heart, who has in the brain, who has in the soul.

Oni już nimi wiele zrobili...

And they have done a lot more with people already...

Moja drogo mamo, kochałam was wszystkich!

How, my Mommy, I loved you all!

Chcę się z wami zobaczyć... Ale to już nigdy...

I want to see you again... But this won't happen...

Przyjedziecie do mnie? Przyjedziecie do Buczy?

Will you come to me? Will you come to Bucha?

Błagam was, błagam, mamo, bo już nie mogę...

I beg you, Mommy, because I already can't...

Polina, 13 lat, Hostomel

Polina, 13 years, Hostomel

Мамо, мамочко... Я вбита...Мене тут убили...

Так чим же я тим звірям все ж і не вгодила?

Я лежу тут, на дорозі, тут же мої друзі,

Тільки найрідніші тут! Всі, всі, є найкращі...

Лягли спочивати...

Так що ж моя мамочко я для них зробила?

Чи дітей я їх вбивала? Чи їх катувала?

А може я мамочко, мову ображала?

Чи я на них з автоматом як скажена бігла?

Чи може я жила просто в складну хвилину...

Я ж нічого не робила...

Я ж тільки боялась, що назавжди все затихне...

Не вернусь до хати.

Тільки Ви не плачте гіркими сльозами.

Не кажіть це татоньку, не кажіть це брату!

Руки у нас зв'язані, порізи на тілі,

Зуби, нігті вирвані та пулі у тілі...

В кого в серці, в кого в мозку, в кого в душі є.

А також багато чого з ними вже зробили...

Як же моя мамочко, я Вас всіх любила!

Хочу ще побачитись... Але вже не вийде...

Ви ж до мене прийдете? Прийдете ж у Бучу?

Вас благаю, матінко, бо я вже не зможу...

Поліна, 13 років, Гостомель

Sasha, 15 lat, Chersoń

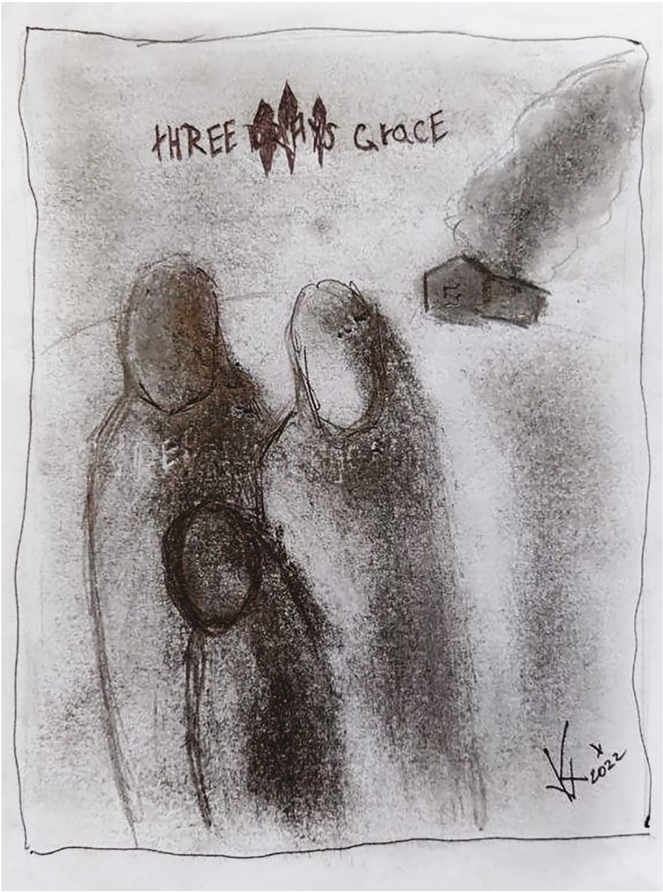

Konstantyn, 13 lat, Lwów

Bogdan, 9 lat, Korosteń

ОПІР / OPÓR / RESISTANCE

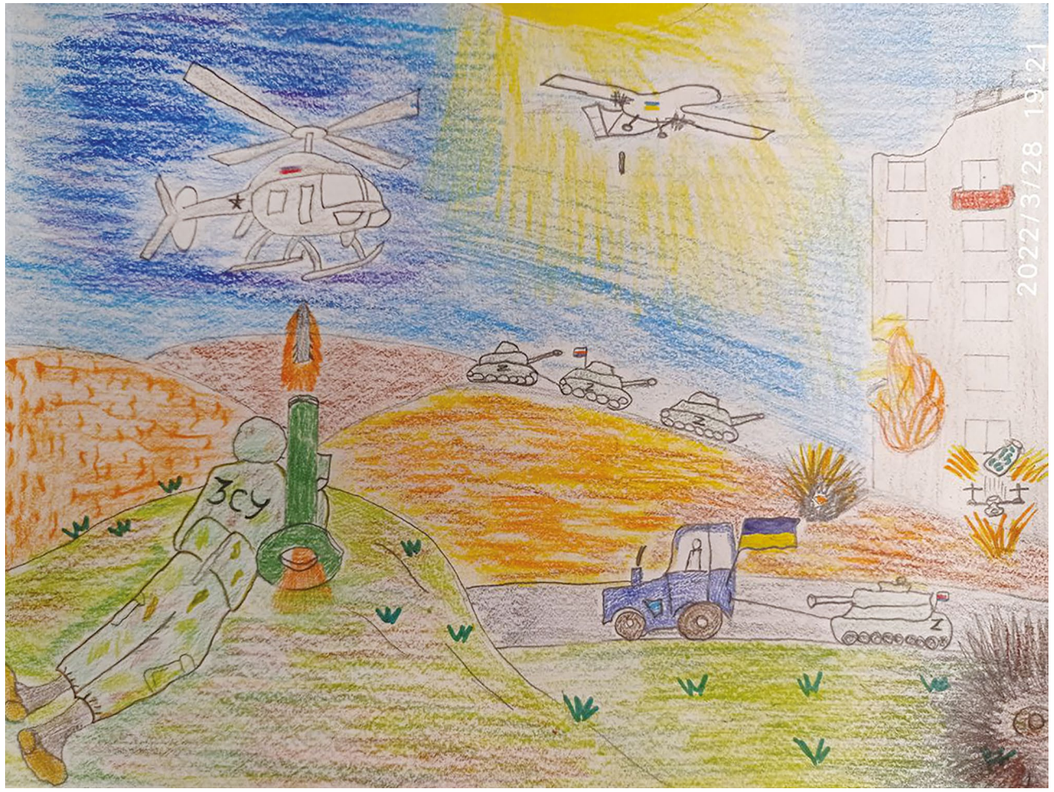

Daria, 8 lat, Doroszówka

Dasza, 10 lat, Jużne

ОПІР / OPÓR / RESISTANCE

Elżbieta, 15 lat, Terniwka

Wiktoria, 11 lat, Lwów

Bogdan, 9 lat, Kijów

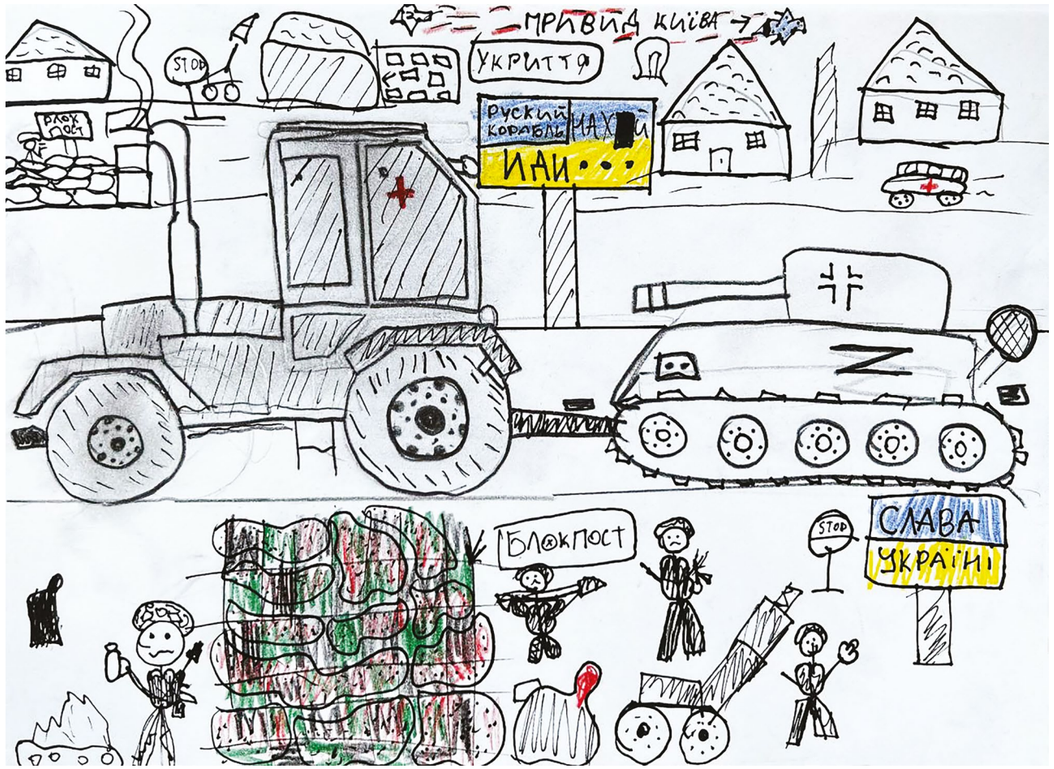

Leonid, 10 lat, Kijów

Вони планували захопити її за три дні, а ми тримаємо оборону більше тижня.

Вони віддали своїх синів молодих, знаючи, що ми слабкі, а ми показали, що більшість з них не повернеться додому.

Вони хотіли нагнати на нас паніку, а ми об'єднались і нам не страшно.

Ангеліна, 15 років, Луцьк

Planowali zdobyć nasze państwo w ciągu trzech dni, a my utrzymujemy obronę od tygodnia. Wydali swoich synów, wierząc, że jesteśmy słabi, a my udowodniliśmy, że większość z nich nie wróci do domu. Chcieli, żebyśmy wpadli w panikę, ale zjednoczyliśmy się i nie mamy żadnych lęków.

Angelina, 15 lat, Łuck

They planned to capture it in three days, and we've been defending it for over a week. They sent their young sons knowing that we were weak, but we've shown that most of them will not return home. They wanted to make us panic, but we have united and we are not afraid.

Anhelina, 15 years old, Lutsk

Tatiana, 17 lat, Lwów

Angelina-Sofia, 13 lat, Kamin-Kaszyrski

Wiktoria, 13 lat, Lwów

ЗНИЩЕННЯ / ZNISZCZENIA / DESTRUCTION

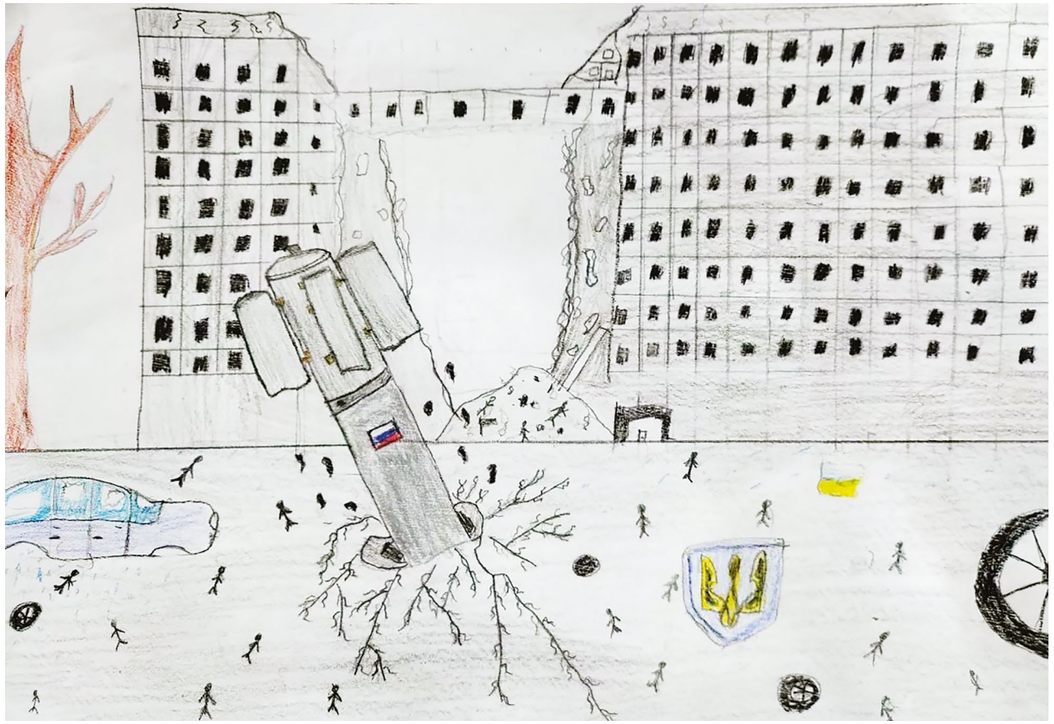

Alina, 12 lat, Mykołajiw

Diana, 15 lat, Rudnytsia

Danilo, 12 lat, Chersoń

Olga, 13 lat, Kijów

ЗНИЩЕННЯ / ZNISZCZENIA / DESTRUCTION

Julia, 16 lat, Kijów

Wita, 11 lat, Iwano-Frankiwsk

Війна - це найбільше жахіття. Діти повинні бачити мир, а не вбивства та руїни!

Яна, 10 років, Дніпро

Wojna to największy horror. Dzieci muszą widzieć pokój, a nie morderstwo i ruinę!

Jana, 10 lat, Dniepr

War is the greatest horror. Children must see peace, not murders and ruins!

Iana, 10 years old, Dnipro

Darinka, 9 lat, Iwano-Frankiwsk

ЗНИЩЕННЯ / ZNISZCZENIA / DESTRUCTION

Waleria, 14 lat, Glewacha

Wolodymyr, 12 lat, Kijów

Darina, 10 lat, Romny

Maria, 10 lat, Wasylków

Слава Україні!
Слава Україні!
Україна понад усе
Слава Героям!
Слава Героям!
ВОЛЯ
Україна!
Слава Україні!
Слава Нації!
Слава Нації! Слава Богу!
Слава Україні!
Слава Україні!
Слава Україні

Taisija, 12 lat, Kijów**, Ewangelina**, 13 lat, Kijów

НАДІЯ / NADZIEJA / HOPE

Andrij, 8 lat, Lwów

Artiom, 7 lat, Nowa Kachowka

Weronika, 7 lat, Kijów

Dymitro, 6 lat, Krzywy Róg

Karina, 6 lat, Kijów

Alina, 11 lat, Równe

НАДІЯ / NADZIEJA / HOPE

Arina, 10 lat, Sumy

Artur, 7 lat, Piatychatky

НАДІЯ / NADZIEJA / HOPE

Sofia, 9 lat, Czerkasy

Хочу миру!

Хочу, щоб мої рідні посміхались, як раніше. Хочу відчувати безпечне небо і яскраве тепле сонечко над головою! Хочу ходити до школи! Хочу вільно дарувати радість і щастя своєю грою на скрипці!

Ілларія, 7 років, Запоріжжя

Chcę pokoju! Chcę, żeby moi krewni uśmiechali się tak jak wcześniej. Marzę o bezpiecznym niebie i jasnym, ciepłym słońcu nad głową! Chcę chodzić do szkoły! Chcę dawać innym radość i szczęście swoją grąna skrzypcach!

Illaria, 7 lat, Zaporoże

I want peace! I want my family to smile like before. I want to feel the safe sky and bright warm sun over my head! I want to go to school! I want to freely give joy and happiness with my violin playing!

Illariia, 7 years old, Zaporizhzhia